

RAPPORT FRÅN DIALOG & DEBATT DEN 15 APRIL 2015

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING FRÅN DIALOG & DEBATT	Sid.
- Syfte	1
- Medverkande och deltagare	2
- Referat	3-8
TÄLJSTENENS PLANGRUPP	
- Nätverket Våra Hem	9
KVARTERET TÄLJSTENEN	
- Motiv för q-märkning av Kv Täljstenen	10-13
FÖRSLAG FRÅN TÄLJSTENENS PLANGRUPP	
- Medborgarförslag – q-märk Kv. Täljstenen	14
- Kulturhistorisk renovering av Kv. Täljstenen	15
- ROT-avdrag för varsam renovering	16
INBJUDAN TILL DALOG & DEBATT DEN 6 OKTOBER 2015	
- Allbo-lagens tolkning och dess sociala konsekvenser	17

Bevara Täljstenen
Täljstenens Plangrupp
info@bevarataljstenen.se • www.bevarataljstenen.se

SYFTET MED DIALOG & DEBATT

FRÅN VISION TILL HANDLING

I Vision Uppsala 2030 står det att Uppsala kommun ska ha attraktiva och välbevarade kulturmiljöer och att det ska finnas kunskap och medvetande om dessa hos innevånare, politiker och tjänstemän. Detta är väldigt positivt, men frågan är hur kommunen har tänkt sig att leva upp till det i en tid med ett oerhört stort exploateringsstryck. Vilka strategier, riktlinjer och policys har kommunen för att kunna bevara våra värdefulla kulturmiljöer?

Täljstenens Plangrupp bjuder in till en kväll fylld av Dialog & Debatt om bevarandefrågor. Två teman kommer att diskuteras:
Strategisk q-märkning och Hållbar renovering.

Genom att q-märka byggnader och kulturmiljöer i detaljplanen får dessa ett lagstadgat skydd. I vilken mån gör man det i dag? Går det att tänka strategiskt i dessa frågor? Hur gammalt bör en byggnad eller ett område vara för att komma ifråga för q-märkning. Täljstenens Plangrupp vill att kvarteret Täljstenen i Eriksberg ska skyddas genom q-märkning. Två andra exempel skulle kunna vara Stadsbiblioteket och Uppsala Konsert & Kongress. Hur ställer sig kommunens politiker till dessa förslag?

En mycket stor andel av Sveriges bostadsbestånd är byggt under efterkrigstiden och senare. Många av dessa hus behöver idag rustas upp. Uppsala är inget undantag och Uppsalahem har ett stort bostadsbestånd som inom en snar framtid kommer att behöva renoveras. I samband med renoveringar talas det ofta om ökat attraktionsvärde, moderniseringar och att alla ombyggnads-projekt ska "hämtas hem" ekonomiskt, men sällan om varsamhet och hållbarhet. Varför?

/Täljstenens Plangrupp

Täljstenen i Eriksberg i mars 2015

Medverkande och deltagare

- Anna Micro Vistrand, Konstvetenskapliga inst. Tidigare Byggnadsantikvarie Upplandsmuseet, introduktör för Dialog & Debatts båda diskussionsteman.
- Åse Richard ordf. i Lokala Hyresgästföreningen Gränby, projektledare för projektet Våra Hem, introduktör för Dialog & Debatts diskussionstema Hållbar renovering.

- Elinaz Alisadeh orf. i styrelsen för Uppsalahem
- Ingela Ekrelius (V) 1:e vice ordf. i styrelsen för Uppsalahem
- Cecilia Forss (M) 2:e vice ordförande i styrelsen för Uppsalahem

- Trond Svendsen (MP), Plan- och byggnadsnämnden 1:e vice ordf.
- Erica Närlinge (FP), Plan- och byggnadsnämnden, ledamot
- Anna-Lena Arreborn (V) Plan- och byggnadsnämnden, ledamot
- Florian Burmeister (V), Plan- och byggnadsnämnden, ers.

- Peter Gustavsson (S), Kulturnämnden, ordf.
- Karolin Lundström (V) Kulturnämnden, 1:e vice ordf.

- Anne Lennartsson (C), ledamot kommunfullmäktige
- Hanna Mörk (V) kommunstyrelsen, ers
- Göran Ågren (V), Miljövårdsrådet, Miljö- och hälsoskyddsnämnden
- Andrea Kvarnekvist (V), styrelsen för teknik och service, ers

- Elenore Albenius, Stadsbyggnadsförvaltningen, detaljplaner
- Lisa Hellberg, Stadsbyggnadsförvaltningen, projektledare
- Dan Thunman, Stadsbyggnadsförvaltningen, detaljplaner
- Magnus Elfwendahl, stadsantikvarie, kulturförvaltningen

- Agnetha Pettersson, byggnadsantikvarie, Upplandsmuseet
- Gun Ahlberg (V) Upplandsmuseets styrelse
- Liliane Taube, Föreningen Vårda Uppsala
- Carl-Erik Bergold, arkitekturhistoriker, Föreningen Vårda Uppsala

- Jens Nilsson, ordf. Hyresgästföreningen Uppsala Knivsta
- Eva Byegård, styrelsen för Hyresgästföreningen Uppsala Knivsta

- Anders Blixt, Socialdemokraterna, Eriksberg
- Gunn Johansson, professor emeritus, arbets- och hälsopsykolog
- Jan Westlund, Kvarteret Täljstenen

- August Boj, Täljstenens Plangrupp, moderator vid Dialog & Debatt
- Lennart Colldén, Täljstenens Plangrupp
- Jan Gille, Täljstenens Plangrupp
- Lennart Johansson, Täljstenens Plangrupp
- Jolanta Obminska, Täljstenens Plangrupp
- Marianne Staaf, Täljstenens Plangrupp
- Maria Wegschneider, Täljstenens Plangrupp

Referat från Dialog & Debatt 15 april 2015

August Boj, sekreterare i Täljstens Plangrupp hälsar välkommen och presenterar Plangruppens medlemmar.

Diskussionstema 1, strategisk q-märkning

I Uppsala Kommuns styrdokument Vision 2020 står det att Uppsala kommun ska ha attraktiva och välbevarade kulturmiljöer och det ska finnas medvetande om dessa hos innevånare, politiker och tjänstemän. Genom att q-märka byggnader och kulturmiljöer i detaljplanen får dessa ett lagstadgat skydd.

Frågor:

- Vilka strategier, riktlinjer och policys har kommunen för att det ska förverkligas?
- Vilka byggnader miljöer bör q-märkas?

Introduktion - Vad är q-märkt?

Anna Micro Vikstrand redogör för regelverket kring kulturmiljövården och förklarar bland annat begreppen q-märkning och k-märkning.

I dagligt tal används begreppet k-märkt för värdefull bebyggelse. I början av 1900-talet kunde byggnader k-märkas i stadsplanen men det togs bort för länge sedan. Begreppet har dock levt kvar i dagligt tal.

Ansvariga för våra kulturmiljöer är: Staten, kommunen och enskilda.

De lagar som reglerar skyddet av våra kulturmiljöer är: Kulturmiljölagen (KML), Miljöbalken och Plan- och bygglagen (PBL).

Kulturmiljölagen inleds med ” Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla.”

Kulturmiljölagen reglerar bland annat enskilda byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen. Ett enskilt byggnadsminne kan vara en byggnad, ett bebyggelseområde, en park eller annan anläggning som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde. Ägs byggnaden av staten kan den i stället bli ett statligt byggnadsminne. Kyrkliga kulturminnen är alla f.d. statskyrkor som är byggnad före 1942. Anna visade exempel på byggnader i Uppsala från de tre kategorierna.

Miljöbalken reglerar riksintressen. Det finns många olika riksintressen som handhas av totalt 12 olika statliga myndigheter. Det riksintresse som är av intresse för oss är riksintresse för kulturmiljövården. Stora delar av Uppsala innerstad är idag riksintresse för kulturmiljövården: Riksintressen har inget juridiskt skydd, utan tanken är att de ska skyddas med hjälp av PBL. Det är en moralisk plikt att skydda riksintressena.

I PBL kap 8, 13§ står det angående förbud mot förvanskning:

”En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt för inte förvanskas.” Detta gäller oavsett om förändringen kräver bygglov eller inte.

I Kap 8. 17 § regleras krav på varsamhet. ”Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.” Även detta gäller oavsett om det är bygglovsplikt eller inte.

Enligt lagen får man t.ex. inte bygga om till en öppen planlösning i en 20-talsvilla. Lagstiftningen är stark, men den följs inte!

Q-märkning

I detaljplanen kan man lägga in skyddsbestämmelser, q-märkning, för enskilda byggnader som har ett särskilt kulturhistoriskt värde. De kan gälla både exteriör och interiör och oavsett om förändringen kräver bygglov eller inte.

På senare år har man lagt till ett enklare skydd som har fått namnet k-märkning. Här är ett exempel på när lagstiftningen anpassar sig till de begrepp som redan används. K-märkning ger anvisningar om vad man ska beakta vid renovering, t.ex. att byggnaden ska målas med Falu rödfärg. En k-märkning kan inte kräva att originaldelar ska vara kvar. Den kan bara reglera sådana förändringar som kräver bygglov.

Egentligen borde 13§ och 17§ i kap 8 vara ett tillräckligt skydd, men q- och k-märkningen gör det tydligare för politiker och tjänstemän. De vet direkt att detta är en värdefull byggnad. En bedömning har gjorts på förhand.

Anna visade en karta över q- och k-märkta byggnader i centrum och Fjärdingen. Det som är allvarligt är att många av Uppsalas q-märkta hus saknar skydd mot rivning. Det saknas även förbud att bygga nytt om byggnaden brinner. Det senare är en mycket viktig skrivning då det kan förhindra att fastighetsägare låter en oönskad byggnad stå och förfalla tills den råkar brinna upp.

Ordet är fritt

Trond Svendsen, 1:e vice ordförande i Plan- och byggnadsnämnden (mp)

Man har tidigare inte jobbat strategiskt med dessa frågor och man är glad över vårt förslag. Förslaget om Täljstenen har inte diskuterats i majoritetsgruppen. Ombyggnaden ska följa energikraven, frågorna kan ligga i konflikt med EU:s direktiv vad gäller målet för att energi år 2020 inte ska öka (=0-energi). Trond lovar att de ska titta närmare på förslaget om Täljstenen och börja arbeta mer aktivt i dessa frågor.

Anna:s kommentar: hoppas att Trond håller ord

Erika Närlinge, Plan- och byggnadsnämnden (Fp)

”Folkpartiet har ett stort intresse för kulturmiljö men har ingen egen utarbetad kulturmiljöplan. Frågan kom lägligt och vi vill veta mer.”

Anna:s kommentar: q-märkning är ofta dyrt då detaljplanen måste göras om. Men eftersom skyddet redan finns i 13§ och 17 § räcker det att göra som Stockholms stad där man kulturhistoriskt har värderat olika byggnader och redovisat detta i en karta med olika färgsymboler. Gör en kulturmiljökarta även över Uppsala!

Magnus Elvendal, stadsantikvarie svarar på Annas kommentar: Arbete pågår till kulturmiljöprogram som har varit på remiss. Den ska återrapporteras till KS under året.

August informerar om att **PO Sporrang** och **Carl Erik Bergold** i en skrivelse har redovisat motiv till varför Kvarteret Täljstenen ska q-märkas. Vidare att Täljstenens Plangrupp lämnat förslag till Uppsalahem om kulturhistorisk inventering av Täljstenen.

Anna uppmanar politiker att tänka till: Glöm inte bort den omgivande bebyggelsen när ni bygger nytt. De måste fungera ihop.

Anna Lennartsson (c) menar att kulturmiljöfrågorna blir synliga i en stad som expanderar. Det är oerhört viktigt att bevara Uppsalas karaktär. Vi måste fortsätta att vara Uppsala fast vi blir större. Vilka verktyg som ska användas vet hon inte.

Peter Gustafsson ordf. kulturnämnd (s): Vår stad har behållit mycket av vår innerstadskaraktär och den är viktig för att folk vill bo i och söker sig till Uppsala. Frågorna är viktiga att ha med när vi bygger nytt. Man vill inte ha en "stadsöken" vi vill ha en bebyggelse där man kan leva t.ex. samlingslokaler, marknära butiker.

August framhåller att det är viktigt att man inte bara fokuserar på stadskärnan, utan att man även måste ta hänsyn och vårda det som finns runt stadskärnan. Visionen om Nya Eriksberg, bygger på en ändrad livsstil. Vad är livsstil? Vår nuvarande livsstil bygger på ständig expansion. Livsstilen ändras snabbt, vi vet inte hur livsstilen ser ut om 10 år.

Anna: Efterkrigstidens bebyggelse utanför City är värdefulla miljöer, t.ex. Tuna Backar och Eriksberg. Dessa områden är svårare att förtäta jämfört med gamla områden då de är planerade i ett stycke och kan ses som allkonstverk.

Diskussionstema 2, Hållbar renovering

Uppsalahem har ett stort bostadsbestånd som inom snar framtid behöver renoveras. I planeringen talas det om ökat attraktionsvärde, modernisering och vikten av att renoveringar ska "hämtas hem" ekonomiskt.

Fråga: Det talas sällan om varsamhet och hållbarhet vid renovering. Varför?

Introduktion av Anna Micro Vikstrand

Anna inleder med vad det skrivs om underhåll och varsamhet PBL kap. 8, 14 § "Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras."

Denna paragraf hamnar dock ofta i konflikt med PBL kap. 8, 1 § punkt 3 som reglerar att alla byggnader ska vara tillgängliga och användbara för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga.

Hon beskriver exemplet Norra Kvarngärdet där man har gjort en varsam renovering utvändigt men invändigt har rivit ut allt. Bland annat har alla dörrar bytts ut till bredare dörrar och badrummen gjorts större i alla lägenheter för att man ska kunna komma in med rullstol. Men det är två våningshus utan hiss, så det är ändå inte möjligt att komma till lägenheterna på den övre våningen med rullstol.

Anna visade bilder från de renoverade lägenheterna och konstaterade att det lika gärna kunde vara bilder från ett helt nybyggt hus. Inget av 60-talet finns kvar. Dessa omfattande renoveringar får till följd att byggnadens stil och karaktär förändras och att hyrorna höjs kraftigt. Varför måste allt rivs ut?

2014 kom en rapport från Boverket med titeln *Flyttmönster till följd av omfattande renoveringar*. Rapporten konstaterar att det har blivit ökade flyttningar, att de med lägst inkomst flyttar mest. Följden blir segregation och att bostads- och socialbidragen har ökat.

Information av Åse Richard, ordförande i lokala hyresgästföreningen Gränby berättar om hållbar renovering ur hyresgästperspektiv.

Under de så kallade rekordåren byggdes närmare en miljon bostäder i Sverige. Nästan femtio år har gått sedan första spadtaget, och detta så kallade Miljonprogrammets hus börjar bli slitna. Främst måste stammar och el bytas. Underhållet är också i en del (men långtifrån alla) fall eftersatt (Hellström, A & Sandkvist, O).

Husen behöver också energieffektiviseras. Fyrtio procent av Sveriges energi förbrukas genom boende och hushåll, och statens mål är att detta ska halveras till år 2050 (Hellström, A & Sandkvist, O).

De renoveringar som står för dörren beräknas hålla i femtio år, och vägval som görs nu kommer därför att ha stor inverkan på vår möjlighet att ställa om till ett långsiktigt hållbart samhälle.

Hyresgästers åsikter är viktiga för renovering. I Gränby lät fastighetbolaget, Rikshem, göra en kulturhistorisk inventering av området (Sofia Meurk, 2011).

Hyresgäster har rätt att samråda med hyresvärderna. I Gränby lade den lokala hyresgästföreningen fram förslag om hur renovering skulle ske på ett hållbart sätt. Hyresgästernas förslag visade sig vara mycket likt Mörks kulturhistoriska inventering.

Den kulturhistoriska inventeringen kan vara ett verktyg för kommunikation mellan fastighetsägaren och hyresgäster. Renoveringen blir billigare eftersom allt inte rivs ut. Den fasta inredningen i miljonprogramshusen håller mycket hög kvalitet och kan i många fall renoveras istället för att ersättas med nyproducerat. Meurk rekommenderar detta, utifrån såväl kulturhistorisk, social som klimatmässig hållbarhet.

Professor Irene Molina har visat att samrådet mellan hyresgäster och fastighetsägare vid ombyggnad ofta är en ren skendemokratisk process (Molina och Westin, 2011). I Gränby körde fastighetsägaren över de boendes förslag. Affärsidén som kommunicerades till hyresgästerna och på bolagets hemsida gick ut på att köpa fastigheter med renoveringsbehov i storstadsregioner. Hyresgästerna blev förbjudna att sprida Meurks rapport.

Enda sättet är påverka var genom opinionsbildning och det gjorde man.

Hyran i Gränby fick trots detta en total höjning på ca fyrtio procent. Många hundra familjer har flyttat, bl a till områden som snart kommer renoveras (Eriksberg, Diset, Gottsunda m fl). I en färsk rapport från Uppsala kommun påvisas ökade sociala kostnader för kommunen, som en direkt följd av hyreshöjningarna i Kvarngärdet och Gränby. Detta trots att många med låg inkomst redan flyttat från området.

Ordet är fritt

August: Kvarteret Täljstenen har planerats, byggts och vårdats väl av Uppsalahem sedan 1959. Branschorganisationen FIBOR utgörs av företag som gör kulturhistoriska inventeringar. Om Uppsalahem vill göra en kulturhistorisk inventering i Kv. Täljstenen går det att få det till utlovad reducerad kostnad.

Florian Burmeister, ersättare i Plan- och byggnadsnämnden, (v)

Florian tycker att problematiken är viktig och påminner om att Rikshem ägs till 50 % av AP-fonden och 50 % av AMF-pension (LO och Svenskt Näringsliv). Hur tänker man?

Elnaz Alizadeh, ordf. Uppsalahem styrelse (s)

Trenden är urbanisering och personer med svaga inkomster flyttar från city till utkanterna. Hur ska Uppsalahem drivas på ett affärsmässigt sätt som ändå är försvarbart mot hyresgästerna. Frågan tas upp snart på en styrelsedag. Det är viktigt att Uppsalahem arbetar i dialog med hyresgästerna.

Jens Nilsson, ordförande i Hyresgästföreningen Uppsala-Knivsta

Jens menar att det är värre för de hyresgäster som ägs av en annan fastighetsägare än Uppsala hem. Bra att Täljstenens Plangrupp arbetar med dessa frågor.

Anna: Man har gjort lika kraftfulla åtgärder inom Uppsalahem del som Stena fastigheter del i Norra Kvarngärdet.

Många bostadsbolag gentrifierar i ytterområden. Riskerna är att man renoverar bort människor men att man inte får in nya människor. De som har råd kommer inte välja att bo i lägenhet så ocentralt. Man tänker helt fel.

Åse: Stora bostadsbolag köper upp bostäder med renoveringsbehov i storstäder
Åse informerar om att i september pågår konst och kulturprojektet "Våra hem" i stadsbiblioteket.

- August Boj avslutar Dialog och Debatt genom att tacka deltagarna för att de deltagit och för visat intresse.
- *Marianne Staaf överlämnar blommor till Anna Micro Vistrand och Åse Richard för deras medverkan samt till Carl-Erik Bergold och PO Sporrang (en närvarande) för deras arbete med skrivelsen om motiv för q-märkning av kvarteret Täljstenen.*
- *Marianne Staaf informerar om Dialog & Debatt den 6 oktober som Täljstenens Plangrupp enligt planerna arrangerar tillsammans med Hyresgästföreningen. Följande frågor tas då upp:*
 - *Allbo-lagens tolkning*
 - *Den sociala utslagning som blir effekten av nuvarande tolkning.*

TÄLJSTENENS PLANGRUPP

Täljstenens Plangrupp är en fristående arbetsgrupp som stöds av den lokala hyresgästföreningen Täljstenen. Plangruppens medlemmar har deltagit i debatter, tagit del av forskningsrapporter och på så sätt samlat kunskap och erfarenhet om hyresgästers situation vid ombyggnader och renoveringar.

Under 2015 fördjupar vi oss i tre frågor genom att arrangera Dialog & Debatt under vår och höst. Våren ägnar vi åt Kulturskydd genom q-märkning samt Varsam och hållbar renovering. Hösten ägnar vi åt frågor kring social utslagning som kan bli följderna av hur Allbo-lagen tolkas.

Syftet med Dialog & Debatt är att öka medvetenhet och intresse hos kommunala beslutsfattare i frågor som kan påverka en positiv utveckling kring de aktuella frågorna de närmaste fyra åren.

I Täljstenens Plangrupp ingår:

August Boj, Lennarth Colldén, Jan Gille, Lennart Johanson, Jolanta Obminska, Marianne Staaf och Maria Wegscheider.

Nätverket Våra Hem

Täljstenens Plangrupp ingår i Nätverket Våra Hem tillsammans med bland andra ABF, IBF Institutet för Bostads- och Urbanforskning vid Uppsala Universitet, Diakonerna i Vaksala församling, Kulturföreningen Jordens vänner, One People International, Skrotcentralen, Sudanesiska föreningen i Uppsala och Uppsala konstnärsklubb.

Nätverket stöds av Hyresgästföreningen, Uppsala kommun och Kultur i Länet.

Youtube: "Our Homes Våra Hem" **Facebook:** "Våra Hem"

Bevara Täljstenen
Täljstenens Plangrupp
info@bevarataljstenen.se www.bevarataljstenen.se

Den 2 april 2015

Motiv för q-märkning av Kvarteret Täljstenen

Täljstenens plangrupp vill att kvarteret Täljstenen ska q-märkas i detaljplanen för att därigenom ges lagstadagat skydd.

Q-märkning kräver att ett område är en värdefull miljö av stort lokalt intresse och med få motsvarigheter också nationellt. Det ska vara värdefullt ur konstnärliga, sociala och kulturhistoriska aspekter med avseende på: gestaltning, plan och bebyggelse liksom i sitt innehåll.

Carl Erik Bergold, arkitektur- och bebyggelsehistoriker samt *PO Sporrang*, SAR/MSA utredare i kulturmiljö- och stadsbyggnadsfrågor har i denna skrivelse givit motiv till q-märkning av kvarteret Täljstenen.

Vår förhoppning är att någon politiker i Uppsalas Kommunfullmäktige vill använda skrivelsen för en motion om att kvarteret Täljstenen ska bli q-märkt.

/Täljstenens plangrupp

Bevara Täljstenen
Täljstenens Plangrupp

info@bevarataljstenen.se • www.bevarataljstenen.se

Kv. Täljstenen, Eriksberg, Uppsala. Motiv till klassning av området som skyddsvärd miljö.

Bakgrundsfakta

Bostadsbebyggelse: 1 punkthus (8 vån.), 16 lamellhus (3 vån.)

Adress: Täljstensvägen 1-11, 2-16

Byggherre Stiftelsen Uppsalahem

Arkitekt Stig Ancker (Ancker Gate Lindegren/AGL)

Plan 1958 AGL arkitektkontor

Ritningsår 1958-59

Uppfört 1958-60

Lägenhetsbestånd 408 st: i punkthus 1 rok + 2x5 rok/plan, I lamellhus 1 rok -4 rok, merparten 2-3 rok. Huvudsakligen 3 lgh/plan, i några fall 2 lgh/plan.

/För- och lågstadieskola: arkitekt Sven Jonsson, 1960/

Beskrivning av planordning och arkitektur

Kvarteret ingick i en plan för Västra Eriksberg som reviderades 1957. Det utgjorde där ett tillägg öster om Västerleden (nuv. Norbyvägen) på mark som ingick i naturområdet, Stadsskogen. Planen avsåg en bebyggelse med punkthus i 7 våningar lagda kring en vändslinga. Byggherren, Stiftelsen Uppsalahem, valde dock en omprojektering, utarbetad 1958 av Ancker Gate Lindegren, som också stod för bebyggelsen. Det blev då en byggnadsordning som utgick från platsen, topografi och trädbestånd. Bebyggelsen blev nu lågt hållen. Ett punkthus i 8 våningar står som accent vid infarten (ursprungligen vidbyggd en butikspaviljong). I övrigt 3-vånings lamellhus ordnade kring gatuslingan i fem grupper, lagda fritt eller vinkelställda med naturanpassning kring gårdsrum med ingångar till trapphus.

Källarvåningar ger rum för lägenhetsförråd, cykelförvaring, tvättstugor, samlings- och hobbylokaler. I hus med slutningsläge mot gatan, i souterrängplan, ryms 60 varmgarage. I övrigt finns längs gatan (ursprungligen) 128 biluppställningsplatser. I punkthusets bottenplan blev plats för panncentral och gemensamhetslokaler

Byggnaderna med stomme i platsgjuten betong, har fasader klädda med traditionella material, tegel, trä och puts, i färgtoner, brunrött, varmgrått och gråvitt, anpassade till omgivningens skogsmark. Taken är flacka med korta språng, vilket ger husen en distinkt kontur. Inom fast sammanhållen ram sker med små medel variation av fasaderna, med band och grupper av fönster och balkonger satta i en väl avvägd rytm, som skapar både lugn och dynamik. Fasadpartier kring entréer har ägnats särskild omsorg med sättning av fönster till trapphus och lägenhetens badrum, hängda på väggen som tavlor.

Värdering av områdeskvaliteter

Området med plan och bebyggelse är en god representant för 50-talets byggnadskultur, i en övergångstid mellan traditionell och modernistisk arkitektur och fortfarande i väl bevarat skick. Bebyggelsen är uppförd som en enhet med samordning av plan och byggnader anpassade till platsen, dess topografi och vegetation. Till detta bidrog projekteringsformen med huvudansvar hos det kommunala bolaget och dess arkitektkonsult, med uppdraget att skapa en helhetslösning.

Omsorgen om projektering var ett signum för bostadsbolaget alltsedan grundartiden på 40-talet, med nära samverkan mellan politiker och förvaltningar. Bolagets ledning var engagerad i alla slags bostadsfrågor, som även inbegrep gestaltning av det byggda. Begreppet kvalitet ingick i och skulle utveckla bolagets och stadens varumärke.

Arkitektkontoret, AGL, hade efter tävling om Sala Backe 1952 övertagit den tidigare stadsarkitekten Gunnar Leches roll som bolagets konsult. Stig Ancker, här med huvudansvar, hade tidigare erfarenhet av Uppsala, med tjänstgöring på 30-talet som medhjälpare till Gunnar Leche. Från 40-talet fick kontoret stort renommé med en omfattande verksamhet, planer och bostäder inom hela stockholmsområdet och på flera industriorter.

Kv. Täljstenen präglas av Anckers inkännade av platsens karaktär. Arkitekten valde en lägre byggnadshöjd med husen också indragna från vägen för att inte störa känslan av naturmark. Norbyvägen skulle förbli en landsväg med skogsterrängen bevarad fram till Norbys egna hem. Material och färgton på husen är sedan valda, avstämda mot skogskapet.

Med passning till terrängen har husen samtidigt en rationell ordning, satta längs värmesystemet som utgick från en central i höghuset, med höjd som dölde skorstenen. En nyordning var vägföringen med matning av trafik utifrån via en vändslinga, centralt i området. Genomfartstrafik hade börjat framstå som besvärlig. Men bilen måste få plats. Gatan uppläts för kantparkering med uppfarter längs slingan också till garagevåningar i källare i lägen som inte krävde schaktning. Åverkan på skogsmarken skulle minimeras.

Området utgår från och förädlar traditioner i svensk byggnadskultur som den framträder under 1930-40-talet. Kv. Täljstenen är exponent för en modernism, en nyfunktionalism, som på det sena 50-talet förenar 30-talets strikta form med 40-talets mer mjuka framtoning. Här är också 40-talets grannskapstänkande med samling kring sociala och kulturella värden i bogenemskapen, nu inlemmad i naturen.

Kvarteret Täljstenen har utpräglade kvaliteter. Med form och innehåll rymmer det stora symbolvärden som vittnar om den rådande tidsandan. Stig Ancker tillhör förgrundsgestalterna inom arkitektkåren, som efter andra världskriget gjorde det svenska bostadsbyggandet till en förebild: "Swedish modern", en förädlad, humanistisk modernism. Här i kvarteret kvarstår den också med ursprunglig prägel.

Kv. Täljstenen inför framtiden

I utredningen som föregick beslut om "särskilt värdefulla värdefulla bebyggelsemiljöer i Uppsala innerstad." (Stadsfullmäktiges tryck 1988, Ser. A Nr 252, 88-11-07), var merparten av Eriksberg föreslagen som skyddsvärd. Området (nr 21 i utredningshandlingen) framhölls som en "*konstnärligt värdefull miljö: arkitektoniskt och stadsplanemässigt av stort intresse*": representativ för sin tid och med stora kvaliteter i utformning av plan och bebyggelse med anpassning till naturmarken. Området fick dock ingen skyddsklassning men blev noterat som miljö av intresse.

I dag, närmare trettio år senare, kan man konstatera att ingrepp skett i bebyggelsen som förvanskade stadsområdets ursprungliga kvaliteter; genom påbyggnader, med tillägg och utbyte av material, hanterat utan omsorg om detaljer.

Bara Kv. Täljstenen återstår med ursprunglig prägel. Förändringar finns också här. Med höghus på platsen för butiksbyggnaden, men lagt med rimlig anpassning till Anckers punkthus. Utbyte av fönsterkarmar har skett, dock med bevarade mått. Ommålning av träpanel har gjorts i vissa fall men med verkan som inte bryter helt mot ursprunget.

Det är dock för framtiden angeläget att förhindra ingrepp som förtar det arkitektoniska värdet. Området nu har, både vad gäller plan- och byggnadskvalitet. Området med sina bevarade egenskaper framstår idag med en positiv särprägel.

Kvarteret har sitt stora värde som bevarad helhet. Anckers arkitektur är mycket genomarbetad med precist insatta detaljer som ger byggnaderna både balans och dynamik. Alla mått och material måste bibehållas. Tillägg med byggnader inom kvarteret skulle helt bryta sönder strukturen. Tillägg utanför kvarteret skulle svära mot den bärande idén i planen och eliminera den laddning bebyggelsen nu har med sitt läge. Förändringar inom området med genomfartstrafik leder också till att värdet förverkas. Kvarteret är uttryckligen anlagt som en enklav. En mänsklig utpost mot, och byggd i samklang med naturen.

Kvarteret Täljstenen framstår gestaltningmässigt, med plan och bebyggelse, liksom till sitt innehåll, ur både konstnärliga och social- och kulturhistoriska aspekter, som en värdefull miljö: av stort lokalt intresse, med få motsvarigheter också nationellt. I allt en skyddsvärd miljö.

CARL ERIK BERGOLD

Carl Erik Bergold

FD, f.d universitetslektor,
arkitektur- och bebyggelse-
historiker, utredare i kulturmiljö-
och stadsbyggnadsfrågor på Boverket,
för Uppsala kommun, m.fl.

PO Sporröng

Arkitekt SAR/MSA,
utredare i kulturmiljö- och stads-
byggnadsfrågor för Uppsala kommun m.fl.

2015-03-13

TÄLJSTENENS PLANGRUPP

Eriksberg 2014-05-08

Uppsala Kommun
753 75 Uppsala**MEDBORGARFÖRSLAG: q-märk bostadsområdet Täljstenen i detaljplanen för Eriksberg**

Vi vill med detta medborgarförslag föreslå Uppsala kommun att området Täljstenen i Eriksberg ges q-märkning i detaljplanen. Vi menar att områdets miljö med byggnader och gårdar har ett särskilt byggnads- och kulturhistoriskt värde, värt att bevara.

Täljstenen är ett klart definierat bostadsområde med "bykaraktär" bestående av trevåningshus i rött tegel, två höghus samt en förskola. Förutom det nya höghuset som byggdes år 2004 har området bevarats relativt intakt alltsedan byggnadsåret 1959.

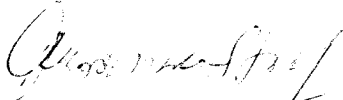
Utemiljön kännetecknas av avskilda innergårdar, omedelbart tillgängliga från omkringliggande hus. Gårdarna kännetecknas av stora gräsytor, tallar, berghällar samt lekplatser, grillplatser och andra gemensamma samlingsplatser.

Innemiljön karaktäriseras av kvalitetstänkande med gedigna snickeriarbeten i trä i tidstypisk anda, bra planlösningar med goda förvaringsmöjligheter, funktionella kök samt relativt nyrustade badrum.

Sammantaget ger området ett lugnt och harmoniskt intryck utan genomfartstrafik. Beläget alldeles i kanten av naturreservaten Stadsskogen i öster och Hågadalen i väster och genom trädpartier avskilt från Norbyvägen är området omgivet av natur och skog med goda möjligheter för promenad och motion.

Konsekvens. Med hänsyn till det ovan sagda finns det goda skäl att behålla området orört på grund av de många kvaliteter området uppvisar ur byggnadshistorisk, kulturhistorisk och arkitektonisk synpunkt, ur miljö och natursynpunkt samt som ett exempel på en relativt unik boendemiljö från slutet av 1950-talet, byggt i Uppsalahems regi.

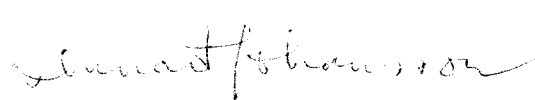
Slutsats. Med kommande, planerade nydaning av Eriksberg samt renovering av Täljstenens bostadsbestånd önskar vi att Täljstenen får behålla sin ursprungliga 50-talskaraktär.

Täljstenens Plangrupp

Marianne Staaf
sammankallande

August Boj
sekreterare

Lennart Johansson
Kontaktperson, bevarandefrågor

Kopia för kännedom till:

- Uppsala kommun, Plan- och byggnadsnämnds ordförande, Liv Hahne (m)
- Uppsala kommun, Plan- och byggnadsnämnds vice, Monica Östman (s)
- Uppsala kommun, Kontoret för samhällsutveckling, Ulla-Britt Wikström
- Uppsala kommun, Kontoret för samhällsutveckling, Magnus Elfwendahl
- Uppsalahems styrelseordförande, Peter Nordgren (fp)
- Uppsalahems 1:e vice ordförande, Thure Svensson (c)
- Uppsalahems 2:e vice ordförande Susanne Eriksson (s)
- Uppsalahems VD, Mikael Rådegård
- Uppsalahem projektledare Mathias Lantz
- Länsstyrelsen, Länsantikvarie, Agneta Åkerlund
- Upplandsmuseet, Landsantikvarie, Håkan Liby
- Riksantikvarieämbetet, riksantikvarie Lars Amréus
- Föreningen Vårda Uppsala, Kristina Berglund

Uppsala 2014-12-11

Uppsalahem
Box 136
751 04 Uppsala

Förslag om Kulturhistorisk inventering av området Täljsten i Eriksberg

Enligt uppgift planerar Uppsalahem en renovering av bostadsbeståndet Täljstenen med början tidigast 2019. Förslaget att genomföra en kulturhistorisk inventering av Täljstenen i god tid dessförinnan syftar till att ge ett bra underlag för beslut om hur områdets kulturhistoriska värden på bästa sätt ska kunna tas till vara för framtiden. Vi menar att områdets kulturhistoriska värden bör ses som positiva ingångsvärden i beslutsprocessen kring ombyggnad och renovering.

Täljstenen är ett välskött område som Uppsalahem varit byggherre för och som under åren har förvaltats och vårdats väl av Uppsalahem. Området är uppfört 1959-60, en intressant byggnadsepok, före miljonprogrammet med välkända arkitekter och välrenommerade byggföretag.

Inventeringen kan innebära att befintliga värden och material utnyttjas bättre med kostnadsbesparingar som följd. Dessutom kan inventeringen underlätta en hållbar förvaltning.

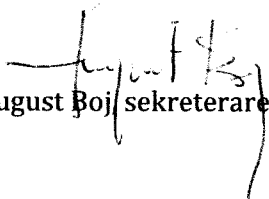
Vid en inventering har hyresgästerna mycket kunskap att bidra med. Många flyttade in då området var nybyggt och kan därigenom bidra med information om vad som är original eller senare tillägg. Om hyresgästerna informeras om vilka kulturhistoriska och arkitektoniska värden deras bostäder har sprids kunskap. Detta leder i sin tur till medvetenhet och förståelse för kommande renoveringsprocess och kan ses som en del i förankringsarbetet.

En kulturhistorisk inventering kan omfatta:

- fast inredning i bostaden
- originalinredningar
- detaljer såsom handtag på dörrar, skåp och fönster
- material på golv, fönsterbänkar, skåp och bänkskivor
- eventuella förändringar i planlösning
- andra tidstypiska detaljer så som takarmaturer, hyllor i kök mm
- olika ombyggnadsskeden
- entrépartiernas olika utföranden
- fasadutformning och fasadkulörer
- balkonger

Utöver vårt förslag vill vi peka på möjligheten till en eventuell samverkan med studierektorer/elever inom arkitektutbildning för genomförande av inventeringen.

För Täljstenens plangrupp

August Boj, sekreterare

Uppsala 2 april 2015

Statsrådet / Bostadsminister
Mehmet Kaplan
103 33 Stockholm

Hyresgästföreningens
Förbundsordförande
Marie Linder
Box 103 92 Stockholm

Förslag om ROT-avdrag för varsam renovering av hyresrätter i bostadsområden som föregåtts av kulturhistorisk och arkitekturhistorisk analys

Bakgrund

I Hyresgästföreningens förslag till ny bostadspolitik är en viktig åtgärd att hyresrätter ska omfattas av ROT-bidrag, något som kan uppfattas som en självklarhet om rättvisa ska råda mellan olika bostadsformer.

Kriterierna för ROT-avdrag för hyresrätter diskuteras med klimatsmart byggande i fokus. Men med ROT-avdrag för hyresrätter finns det en uppenbar risk för fler hårdhänta renoveringar där all fast inredning rivs ut och körs på tippen.

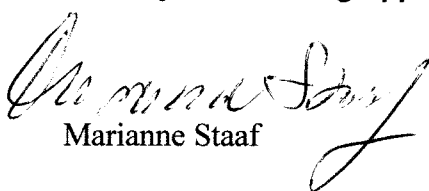
Vårt förslag

Vårt förslag är därför att ett krav för ROT-avdrag för hyresrätter skall vara att avdraget endast får användas vid varsamma renoveringar som har föregåtts av en kulturhistorisk och arkitekturhistorisk analys.

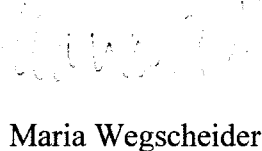
Konsekvens

Det skulle innebära att det blir lönsamt att genomföra varsamma renoveringar och att införandet av ROT-avdrag för hyresbostäder blir ett effektivt sätt att bevara stora delar av vårt kulturarv.

För Täljstenens Plangrupp

Marianne Staaf

Maria Wegscheider

Jan Gille

Jolanta Obminska

August Boj

Lennarth Colldén

Lennart Johansson

INBJUDAN TILL DIALOG & DEBATT DEN 6 OKTOBER 2015

Denna Dialog & Debatt genomför Täljstenens Plangrupp i samarbete med Hyresgästföreningen

Diskussionstema 1

Allbo-lagens tolkning – kan social hänsyn i större utsträckning balansera affärsmässiga principer?

Lag (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag ersatte den 1 januari 2011 lagen (2002:102) om allmännyttiga bostadsföretag.

Tolkningsfrågan är känslig med anledning av att det finns intern kritik inom hyresgäströrelsen om att bostadsföretagen anses få affärsmässigt tolkningsföreträde på bekostnad av sociala hänsyn.

Juridisk expertis ger en introduktion.

Diskussionstema 2

Vilka sociala konsekvenser blir följden av Allbo-lagens nuvarande tolkning?

Vi får en introduktion av forskare som har god kunskap på området genom egen och andras forskning.

Tid: Tisdagen den 6 oktober kl. 18.00-20.30

Plats: Träffpunkt Storgatan 11, 1 tr, Uppsala

Hjärtligt välkomna!